

Երկրորդ օրը մինակ գացի, իմացը-
նելով որ միտք ունէի գիշերը լեռան վրայ
անցունելու: Նախ Միռէնա լեռը ելայ,
որ ցածկեկ է, և հարաւային արեւելքէն
վանքին ձորը կը գոցէ. հոսկէ Սինայի
մթնագոյն և սուր գագաթը կը տես-
նուի:.....

Ահա անգամ մըն ալ Սինայի գագա-
թին վրան եմ. բայց այս անգամ մինակ
եմ. հետո հաց ու ջուր բերած, կ'ուզեմ
հոս ճգնաւոր ըլլալ տասնուհինգ ժա-
մուան համար:.....

Վեց օր Ս. կատարինէի վանքը կե-
ցայ, քաղցր հիւրընկալութեան հա-
ճոյքով: Մեծաւորն հայրենական բարե-
կամութեան ամենայն կերպերով կը հո-
գար զիս: Այս պատուելի անձս ինծի
տեղեկացուց որ դեռ մանանայ կ'իջնար
անապատին մէջ՝ բայց միայն ամառը:
Առջի տարիէն պահած էր անկից, որ շատ
կարծր էր, բայց արեգական դնելով կա-
կըղցաւ, և կըրցայ ճաշակել: Դեղնագոյն
նիւթ մըն է, գրեթէ մեղրի համ և տեսք
ունի. բայց հատալից բան մըն ալ ունի՝
որ քիչ մը կը դժուարացնէ ուտելը, սա-
կայն ուրիշ կողմանէ շատ աղէկ սնունդ
կու տայ. Արաբներն դեռ նոյնպէս մա-
նանայ կ'անուանեն: Տեսակ մը վայրենի
նոճի ծառի մը վրայէն կը ժողվեն, զոր
և Արաբացիք դարձաւ կ'անուանեն:

ԳՈՐԴԱՐՊԵՐ 1

ՊՐԱՀՄԱՆ ՃԱՆԱՊԱՐՀՈՐԴԸ

Պրահման ճանապարհորդ գրքոյկն
Գաղղիոյ Ակադեմիայէն պսակուեր է, և
կառավարութիւնը հաւաներ է որ դպրո-
ցաց մէջ բաշխուի: Այս գիրքս է Հսւմու-
ռօտոռքիւն ազգաց իմաստութեանը:
Հեղինակը ուզեր է ժողովրդական և օգ-
տակար գործ մը երկասիրել, և իրնպա-
տակին հասեր է: Այն ընթերցողքն ու-
րոնց համար դրած է՝ հաճութեամբ և
օգտուելով պիտի ընթեռնուն. և անոնց

ալ որ զարմանալի նոր ինչ մը պիտի
չերեայ, կրնան կազմել զայս ալ Հընդ-
կային հիւղոյն վայելուչ առաժներուն
և պարզամիտն Հոլքարտոսի անժխտելի
պատուէրներուն հետ:

(Հանգէս Երկուց աշխարհաց):

Գանգէսի օժանդակ պզտի դետակի
մը եզերք կը բնակէր Պրահման մը. ու-
րուն կեանքը այնպէս քաղցրութեամբ
կ'անցնէր, որ ինքն իսկ սովորութիւն
ըրեր էր նմանցընելու զանիկայ այն հե-
ղագնաց ջրոյն՝ որուն վրայ երբեմն պշու-
ցեալ կը նայէր ամբողջ ժամեր: « Ի՞նչ
կրնայ փափաքիլ մարդ մը, կ'ըսէր Նա-
րա-Մունի, երբ ունենայ խրճիթ մը
հովանաւորեալ արմաւենեօք, մաքուր
ջուր մը՝ իրեն մկրտութեանցը համար,
պտուղներ՝ իր սննդեանը համար, և կա-
րենայ հանգստեամբ մտածել վեռային
իմաստուն խօսքերուն վրայ, և իրիկունն
ալ Սարմայի հին առակները կարդալով
զբօսնուլ:— Գետեզերքի մը վրայ նստած
մտածելէն աւելի ինչ լաւագոյն բան կայ,
ըսաւ իրեն օր մը իր դրացի ծեր Պրահ-
ման մը. գիրքերուն տուածէն աւելի
հաստատուն ուսմունք մը կայ, և է այն՝
որ կը պատճառի ընկերութենէ բովան-
դակ մարդկութեան: Ամեն մարդիկ ի-
րարու եղբայր են, ինչպէս որ շատ ան-
գամ ձեզի ըսեր եմ, և ունին հասարա-
կաց համար՝ իմաստութեան անսպա-
ռելի հաւաքում մը, զոր դարձ դարուց
կ'աւանդեն, և զոր մարդիկ պէտք է ան-
դադար ըսեն մարդկանց: Չկայ երկիր
մը՝ որ զրկուած ըլլայ այս աստուածային
իմաստութեան աստուածային ճառա-
գայթներէն. և անոնց մաքուր ծուծը
հաւաքել կըցողը՝ թէ և ամենէն կոշտ
բարիա մ'ըլլայ, պիտի զգայ անով իր
սրտին մաքրուիլը, քաղցր և սիրալիւր
ազդեցութեամբ լցուելով. ինչպէս որ
արեւ հաղար տեսակ անձանց թա-
շահոտութիւններ կը հանէ՝ երբոր թա-
փանցելու ըլլայ մեր անտառաց մթին
խորութեանց մէջ: Նարա-Մունի, իմաս-
տունին մտածութիւնը աղէկ է. անփա-
ռասէր մարդուն հանգիստը խաղաղ

Եւ քաղցր է. բայց այն իմաստնոյն գործօն կեանքը՝ որ կը ջանայ զմարդիկ կըրթել՝ աւելի յարգելի է. և իր յօգնութենէն վերջը, աւելի հաճոյական է հանգիստը իրեն, քան թէ պենկալի սարեկաց երգը, կամ աղբերաց խոխոջանքը անդադար մտիկ ընողին. Աստուած տար թէ սրունքներս կտրուած չըլլային տարիքիս ծանրութենէն, և յիշողութիւնս այսպէս ցրուած չըլլար, կ'երթայի ազգաց մէջ հարցընելու ամեն մարդկանց իմաստութիւնը. այս բանս է կարծեմ երկրիս վրայ Աստուծոյ մեծ ձայնը. և երբեմն ինծի կ'երևի, թէ ասիկայ է ամենէն ապահով հնարքը՝ ճանչնալու ինչ որ ինքը կ'ուզէ որ սովորինք. վասն զի ոչ երբեք զմեզ կը խաբէ:

— Ափսոս որ, հայր իմ, ըսաւ երիտասարդ Պրահմանը, ժողովուրդք այնպէս բազմութիւ են՝ ինչպէս թռչնոց նեւ տուած այս կորեկան հատիկները, և իրենց լեզուները այնչափ այլազան են՝ որչափ որ անտառին միջէն լսուած այն ճռուողիւնները. և եթէ կան ազգաց քով աղէկ առածներ, սակաւագիւտ են՝ մեր աւազներուն մէջի աղամանդներուն պէս. քու ըսածդ անհնարին կ'երևայ. և կարծեմ աւելի լաւ է դիտել գետոյն նաղաղիկ հոսանքը, և մաքրել սրտերս՝ միայնութեան մէջ:

— Նարա-Մունի, դու գլխուդ մէջ այս արեւելեան հին առածը ունիս, որ ըսէ. « Լաւագոյն է նստիլ քան ոտքի լրայ կենալ, քնանալ՝ քան թէ հսկել, մահը ամենէն լաւն է »:

Այս հանգչելու առածը, քեզի ըսեմը ամենէն աւելի վնասակարն է մարդանց մոգին մէջ. ամենէն ալ դժընակն է, որովհետեւ ամեն բարեգործութեան կամքը կը փափանէ. ամենէն աւելի ծաղրականն է, որովհետեւ գիւթութեամբ չարին մէջ կենալ կու տայ. որովհետեւ խեղճի դէմ է՝ որովհետեւ այն խի նպատակի մը կը հասցընէ որ որսփ ստոյգ նոյնչափ ալ անխուսափելի ճատ իրաւունք ունիմ հաւատալու, անշ, և ասիկայ երկայն փորձի ար.

դիւնք է, որ այս ծուլութեան խրատները աւերեցին մեր արեւելի հարուստ աշխարհները, մինչդեռ արեւմտեան ժողովրդոց եռանդուն հետաքրքրութիւնը՝ անդադար փոխանակելով գաղափարները՝ որք այնչափ աւելի կը լաւանան որչափ որ աւելի վիճուին, պատճառ եղած է իրենց զարմանալի յաջողութեանը: Այնպէս որ՝ այսուհետեւ ժողովրդոց և մարդկանց մեծ բարդաւաճանքը պիտի հիմնուի իրենց գործունէութեանը և իրենց ընկերակցութեանը վրայ: Ես քեզի եղբայր իմ կ'ըսեմ, Նարա-Մունի, ինչո՞ւ համար նոյնպէս չըսեմ Ծրանկաստանի բնակիչն ալ, եթէ Ծրանկաստանի բնակիչն ալ մարդու սիրտ մը ունի: Ինչո՞ւ համար իրեն չըհաղորդեմ իմ իմաստութիւնս, և չհարցընեմ իրեն իր երկրին իմաստութիւնը:

— Բայց այս իմաստութիւնը՝ որ ժողովրդոց մէջ տարածուած է, ուր պիտի գտնուի, հայր իմ, եթէ հարկ ըլլայ՝ փնտռել զայն գրքերէ դուրս տեղ մը: — Եղբայր իմ, ամեն մարդ իր սրտին մէջ ունի բառ մը՝ Աստուծոյ այն մեծ խօսքին առ մարդիկ, բաւական է թէ փրնտուէ զայն. հաւատա՞ ինծի, որ ասիկայ աւելի քիչ դժար է քան թէ Տարվա-վաղի-Բաղնա ապաշխարողին ըրածը, որ տասնուհինգ տարիէ՝ ի վեր ձախ ոտքին վրայ մինակ կը կենայ, և որուն գլխուն վրայ աղանիւններ իրենց բոյնը կը շինեն, կարծելով թէ սեան մը վրայ կը թափին. աւելի քիչ դժար է քան թէ վանանդրա ապաշխարողին ճանապարհորդութիւնը, որ Տէլհիէն ինչուան Ակրա գնաց անդադար կլմպոտիկ՝ ընելով: Դարձեալ կ'ըսեմ, դու երիտասարդ ես, արեւմտեայ լեզուները կը խօսիս, միտքդ հաստատուն է, սիրտդ առողջ. երբեմն քու շնորհալի բնակութիւնդ զքեզ կը ձանձրացընէ, թէպէտ և գեղեցիկ արմաւենեօք չըջապատած է, թէպէտ և ծաղիկներն ալ կ'անուշահոտեն զայն: Ե՛լ գնա՛ բոլոր երկրիս վրայի եղբարցդ հարցընելու. հարցուր իւրաքան.

1 Faire une roue (Թաղալ գըլմագ):

չիւրին մէկ բառ մը այն մեծ խօսքին՝ որ զանոնք մէկզմէկ սիրելու կը զրդէ. դարձիր եկուր կրկնելու զայն իմ գերեզմանիս վրայ: Ես ալ երկընքէն պիտի լսեմ:

Նարա-Մունի իր տունը դարձաւ ծեր Պրահմանին մտածութիւնը լցուած: Կ'ուզէր մտածել առաջուան պէս, բայց ներքին ձայն մը կը կրկնէր իրեն. Առանձին մտածութեանց ժամանակը անցած է, գործելու ժամանակ է հիմա: Ուզեց կարդալ, բայց զիջքը ձեռքէն ինկաւ, վասն զի ակամայ կամօք կը մտածէր՝ այն հաղարաւոր մտքերուն վրայ՝ որ ամեն օր կը խորհրդածէին, և ամեն բանէ վեր կը փափագէին հաղորդել իրենց մտածմունքները, որք մէկ տեղ միանալով անշուշտ հաստատուն վարդապետութիւն մը կը բովանդակէին. վարդապետութիւն մը ամեն ազգաց փորձառութիւնէն առաջ եկած և դարերու ընթացիւք կատարելագործուած: Այս զիջքը, ըսաւ, կը բովանդակէ մեծ իմաստութիւն մը, բայց անշարժ է. ընդ հակառակն տիեզերական իմաստութիւնը, իւրաքանչիւրոց փորձառութեամբն և ամեն օրերու խորհրդածութեամբ կ'աճի: Ներ Պրահմանը իրաւունք ունի, պէտք է իմաստութիւնը խնդրել ամեն մարդիկներէ. և ամեն վիշտերը սփռելու համար՝ պէտք է ամեն հիւանդները հարցնել: Ուզեց մըտածել զեօին եզերքը՝ այն գեղեցիկ արմաւենեաց տակ՝ որոնց միջէն կ'երևէին գեղեցիկ մարգեր՝ ուր կը զբօսնուին յամայրներու խումբեր, և ուսկից հաղարաւոր թռչնոց դայլայլիկը կը լսուէին. բայց ակամայ կամօք միտքը դարձաւ այն մեծ ծովուն վրայ, որ այնքան մեծատարած ափունքներ կը թրջէ, և այն հաղարաւոր մարդկանց վրայ՝ որք տարբեր բարք, կըրօնք, սովորութիւններ, գոյներ, և զգեստներ ունին, սակայն են որդիք միոյ հօր, զաւակք մարդկային մեծ ընտանեաց: Այն ատեն իր տունը շատ խեղճուկ երեցաւ իրեն, զետեղերքը շատ նմանակերպ, իր պարտիպին ծաղիկները իրեն անհոտ երեցան, մարդագետնին վրայ

ոստոստող կենդանիները համր էին, և շատ կը փափաքէր լսել իր եղբարցը ձայնը, որ պատմէին իրեն ինչ որ սորված են, ինչ կը սիրէին, և ինչ բանի յուսացեր էին: Մեծ մտածութիւն մը սիրոյ՝ մարդկութեան սեռին վրայ՝ այնպէս ընդարձակած էր կենաց հորիզոնը իր մտաց առջև՝ որ ալ իրեն նեղ երեցաւ այն առանձնութիւնը՝ ուր կ'ապրէր նման անձնասիրի մը մտածութեանը՝ որ միայն ինքն իրեն համար կ'ապրէ: Բայց բան մը զինքը անհանգիստ կ'ընէր և դեռ կ'արգելուր. բոլոր այն ժողովրդեան կրօնքն, անոնց հաւատքն էր՝ որ իմաստութիւնը պիտի մթնցնէին: Ասիկայ շատ ծանր բան է, ըսաւ. պէտք է լաւ մտածեմ ասոր վրայ: Այս ըսելով մտաւ իր եղբնաշէն տունը, և ուզեց աչք մը ձգել եւրոպացի գրքի մը վրայ, պենկալերէն թարգմանուած, զոր անգղիացի սպայ մը, կալկադայէն լա. հռի թագաւորութեանը երթալու ատեն իրեն ընծայած էր, և այս խօսքիս հանդիպեցաւ.

Մի ընէր ուրիշն՝ ինչ որ չես ուզեր որ ուրիշ բեզէ ընէ:

Անգղիացի սպայն այս խօսքին տակ պենկալերէն գրած էր. — « Ամենայն բարոյականի այս աստուածային սկզբունք մարդկանց սրտին մէջ Աստուծ մէջ գրուած է. այս խօսքս է որ կը միացնէ մեծ ընտանիքը, այս խօսքս պէտք է կրկնուեղբայր եղբօր, դար դարի, երկիր մի ուրիշ երկրի: Այս խօսքս ըսին ինձ, Եւրոպիոյ մէջ ալ Ափրիկիոյ վայրենեալ մէջ ալ. Ճաբոնի և Թիպէզի մէջ ալ լսեցի նոյնը. մանտարին մը, որուն հալցուցի թէ իր մատենադարանին մեծ ամեծ գրքերուն մէջ ամենէն գեղեցիկ գրուածը ո՞րն է. « խօսք մը, ըսաւ, զոր ու գիտէիր պղտի տղայութեանդ ատենն ալ. » և կարդաց այս խօսքը ու կոնփուկիոսի գրոց մէջ կը գտնուի .

Այն բանը որ մէկը չի փափաքիր իրեն համար չընէ ուրիշներուն:

Քանի մը ամիս վերջը Սենեկալ և

զած ատենս, տեսայ ծեր Եօլոֆ մը՝ ուրուն չորս դին շատ մը տղայք ժողուած էին, այս կերպով վերջացուց իր երկայն խօսակցութիւնը, որ ես շուտ մը անդրադարձայ:

Եթէ գլխարկ մը քեզի նեղ կու գայ, մի անցընէր զայն մերձաւորիդ գլուխը:

Նարա-Մունի, այս ծանօթութիւնը կարգալէն վերջը, ինկաւ խորին մտածութեանց մէջ. յիշեց քրիստոնէից գրեքին առածը և ըսաւ. չձմարտապէս իմ կարգացած մեծ գրքերուս մէջ անանկ գեղեցիկ բան չիկայ. և ծեր Պրահմանն իրաւունք ունի, իմաստութիւնը ամեն մարդկանց քովն կը գտնուի և պիտի ջանամ զայն ուրիշներուն ըսելու, ինչպէս որ ես ալ կ'ուզեմ ուրիշներէն լսել:

Երեք օր վերջը Նարա-Մունի գնաց իր մնաք բարովը ըսելու մերձաւոր տեղերու բնակչաց: Ամենքը կը զարմանաւ, յին իր դիտաւորութեանը վրայ, և ինչուան եղան ոմանք՝ որ կատարեալ յիմարութիւն սեպեցին իր կտրճութիւնը և իր ազնուական դիտմունքը. ոմանք ալ կը կարծէին թէ իր կրօնական սկզբունքները վտանգի մէջ պիտի դնէ. յետոյ կ'աւելցնէին թէ՛ կը չափէին զինքն ալ, եթէ հօրը ճամբան բռնէր, որ վաստակեր ու կորսնցուցեր էր: Բայց բոլոր այս կարծեաց դէմ՝ երիտասարդ Պրահմանը սովորութիւն ըրեր էր իր նոր քաղած գերագոյն առածը կրկնելու, ըսելով որ ասիկայ իր գանձին սկիզբն էր. ի վերայ այսր ամենայնի՝ կար պատուաւոր մարդկանց խումբ մ'ալ՝ որ կը ծիծաղէին այսպանելով զՊրահման. վասն զի սովորաբար ասանկ վաճառներ բերելու համար ոչ նաւեր կը պատրաստեն, և ոչ Տէլհիէն կարաւանով Ֆրանկաստան կ'երթան:

Բայց բանը շատ փոխուեցաւ երբոր գնաց անսնալու ծեր Պրահմանը, որուն տուած խորհուրդը կ'ուզէր ի գործ դնել. գտաւ զանիկայ իր գեղեցիկ բնակարանին մէջ որ չըջապատուած էր արմաւենիներով, որոնց կանաչ զլուխները բրնձի ընդարձակ արուորէից մէջ

մեծցած լայնաափիւս հնդկակեռասներնաց վրայէն կը բարձրանային: Ծերը մակրիի ծաղկունքով բոլորովին անուշահոտեալ սրահի մը մէջ նստած էր, և երկու երիտասարդք իրեն կը կարգային փոխ առ փոխ վառարային ամենէն գեղեցիկ մասերը:

Երբոր Նարա-Մունի իրեն յայտնեց այցելութեան պատճառը, ծերը զրկեց զինքը, և բոլորովին ծանր մտածութեան մէջ ընկղմեցաւ՝ երբոր լսեց անոր բերնէն եւրոպական գրքին մէջ գտած առածը:

« Երջանիկ ես դուն, Նարա-Մունի, այնպիսի ժամանակի մը մէջ ծնած ըլլալուդ համար՝ յորում մարդիկ երկրիս մէկ ծայրէն ինչուան միւսը՝ զրոց ձեռքով իրարու հետ կը խօսակցին. աւելի երջանիկ ես այնպիսի դարի մը մէջ ապրելուդ համար՝ յորում կրնան մարդիկ հազորդել արագութեամբ իրենց միտքը, ծովերը կտրելով՝ առանց սպասելու հովերուն: Ծեր անդղիացի վաճառականէ մը լսեցի որ քիչ ժամանակ առաջ՝ վեց շաբաթուան մէջ իր երկրէն եկեր էր Պենկալայ. ժամանակաւ վեց կամ ութը ամիս պէտք էր Ֆրանկաստանի հեռաւոր երկիրներէն նամակ մը ընդունելու համար: Պատմեցին ինծի որ Ափրիկիոյ անապատները կը պտղաբերէին ազգիւրներով, որք կը գեղեցկացնեն կենաց ամենայն մխիթարական կերպարանքներով և արգասեօք այն ահաւոր և մահահոտ տեղը: Կ'ըսեն թէ Եւրոպիոյ մէջ՝ ովկիանու պէս օդը կտրել անցնիլ կը մտածեն, և ցամաք երկիրը քիչ ատենէն այնպէս արագազնաց ճամբաներով պիտի ափսոսուի՝ որ մարդկային մտածութիւնները երբ ուղեն անարգել պիտի սփռուին մարդկանց մէջ: Եւ սակայն, ով Նարա-Մունի, բոլոր այս հրաշալիքները՝ որք դուցէ հաւասարապէս զարմանալի են մեր աստուածոց հրաշից նման, բոլոր այս հրաշալիքները կ'ըսեմ, իմ աչացս առջև շատ նուազ են քան խօսք մը՝ որ կարենայ զմարդիկ լաւագոյն ընել, քան այն աստուածային խօսքերէն մէ-

կը, որ կը խրատէ աւելի ևս սիրելու զիրար: Ո՛վ որդիդ Ուտեայ, եթէ երեք տարի երկրիս չորս կողմը պըտտելէն ետքը, կարենաս հանել քու իմաստութեան գանձէդ աւելի գեղեցիկ առած մը քան զայս զոր լսեցի, որդի Ուտեայ, ես ալ իմ ունեցած գանձս քեզի կու տամ: Ես այն գանձը յաճառեցի անգամ չուզեցի տալ, բայց կու տամ անոր՝ որուն բոլոր հարստութիւնը ըլլայ խօսք մը, բայց աստուածային բերնէն ելած խօսք»: Այս բաներս ըսելէն վերջը ծեր Պրահմանը ծափ զարկաւ, և երիտասարդ աղջիկ մը եկաւ արծաթէ տուփը բռնած, որուն մէջ օտարականի ընծայելիք պէտէյը կը դրնեն. այնպէս ազնուական էին անոր կերպարանքը, որոնց վրայէն կրնար կարդացուիլ՝ այն ամեն պարզ առաքինութիւնները՝ որք պէտք է բորբոքեն կնկան մը սիրտը. և իր նայուածքին քաղցր խնամածութեանը մէջ՝ դիւրին էր գուշակել այն փափուկ սիրտը՝ որ նախ և առաջ կը նուիրի հօր մը, յետոյ փեսայի մը, և ամենէն ետքը մայրական սիրոյ աստուածային ցօղ մը կ'ըլլայ, որ անսպառելի աղբիւր է գորովանաց:

«Փարվաթի, ըսաւ ծերը, գեղեցիկ է իր նայուածքովը, գեղեցիկ է նաև հոգւովն ալ: Գանգէսի ափունքը արածող հօտերուս մէջ՝ կայ մատղաշ եղնորթ մը՝ որ ցաւոյ աղաղակ մը լսելուն պէս կը թողու հովտին ծաղիկները, կարծես թէ իր քաղցր և տխուր նայուածքը կարեկից կ'ըլլայ ուրիշներուն վշտացը, և կը կենդանանայ իրենց ուրախութիւնները տեսնալով. ասիկայ փարվաթիին պատկերն է. այսպէս էր նաև իր մայրն ալ: Լաւ մտիկ ըրէ ինծի, որդեակ իմ, ես զինքը բնաւ պիտի չստիպեմ քեզի հետ ամուսնանալու. այս հոգը բոլորովին քեզի կը յանձնեմ: Քուկին կատարելիք պաշտօնդ, աշխատանաց և մտածութեանց պաշտօն մ'է. վասն զի եթէ հեշտ և դիւրին բան մը կ'երևայ իմաստութիւնը գտնալը, բայց շատ անգամ կը տեսնենք՝ որ սխալ հասկըցուած է իմաստութեան առումը: Պէտք է որ ար-

դարախոհ միտք մը լուսաւորէ այս վիհը, ինչպէս որ արևը կը ցրուէ առաւօտանց մեր ծիծաղկոտ դաշտերը ծածկող շողիները: Բայց գիտես որ երբ իր բարերար ճառագայթները կը հալածեն երկնից և երկրի խաւարը, ինքն ամեն արարածոց սէրն է: Թուչունք կը գովեն զինքը իրենց երգերովը՝ աստուածոց պատգամաւորի մը պէս, ծաղիկները կը վերառաքեն իրենց անուշ բուր մունքը, նոյնպէս ալ երկիրս իրեն համար բոլոր սէր է: Երբոր ազգաց գիտութիւնը զարգարէ քուկին հոգիդ և իրենց իմաստութեամբը հարստանաս, մտածութիւն մը պիտի պատասխանէ քու մտածութեանդ. հոգի մը քաղցր առաքինութեամբը լցուած նոր պարտքերը կատարելու համար՝ հարկաւոր եղած ոյժը պիտի առնու փորձ սրտէ մը: Գնա՛ ուրեմն, որդեակ, և ցըցուր մեր իմաստնոց այս առածին ճշմարտութիւնը:

Աշխատութիւնն է որ կը ճանչցնէ մարդուս ճշմարիտ յարգը, ինչպէս կրակը կը բուրէ խոնկին անուշութիւնը:

Այս ըսելով ծեր Պրահմանը, հարցուց փարվաթիին, թէ իր սիրտն ալ չէր հաստատեր այն խոստմունքը, զոր ազնուական մտածութեամբ մ'ըրաւ:

Աղջիկը չհամարձակեցաւ պատասխանել, բայց իր փեսայացուին հրամացուց արմաւենին և հնդկաբաղեղը. և երիտասարդ Պրահմանը կը ցաւ կարդալ ասոր նայուածքին մէջ սուրբ զգուշաց խոստմունքները, որ հաստատուած է մարդուս բնութեանը ամենէն աւելի քաղցր և մաքուր բանին վրայ, այսինքն ինքզինքը մոռնալուն և միշտ իր սիրելւոյն բարիքը ուզելուն վրայ:

«Նարա-Մունի, ըսաւ ծերը քանի մը վայրկեան վերջը, կ'ուզեմ գանձաբանդ լեցնել սկսիլ մեր ամենէն հին և ամենէն ընտիր առածներովը. տուր ինծի այն գիրքը՝ որուն մէջ պիտի գրես ժողովրդոց իմաստութիւնը: Երիտասարդ Պրահմանը տուաւ իրեն վետա մը, որ ըստ սովորութեան հնդկացի ծած-

կուած էր կրօնական այլաբանութամբ անկարեալ կողքով մը: Ծերը քիչ մը ժամանակ դիտեց զանոնք, և ըսաւ. « Արուեստներուն ամենէն մեծ պաշտօնն է յիշեցընել հոգւոյն ամենէն գերագոյն բանը, և մարդուս սրտին ամենէն աւելի սրբազան բանը »: Եւ գրեց այս վճիռը՝ որ արդէն հռչակեալ է բոլոր արեւելից մէջ:

Մեծ գետերը, մեծ ծառերը, օգտակար տունները և բարի մարդիկը իրենց համար չեն ծնանիր, այլ ուրիշներուն պիտանի ըլլալու համար:

Կը շարունակուի:

ՀԻՆԳ ՇԱՐԱԹ ՕԴԱՊԱՐԿԻ ՄԷՋ

ՃԱՆԱՊԱՐՀՈՐԳՈՒԹԻՒՆ ԵՐԻՑ ԱՆԳՂԻԱՑԻՈՑ

ՅԱՓՐԻԿԵ

(Ցես երես 218)

ԳԼՈՒԽ ԺԲ.

Նեղուցին անցքը. — Մրիման. — Խորհուրդ Տիրի և առաջարկութիւն ճոյի. — Սրճի նուխայն. — Ուղարկումն. — Եղկեյին Մեզան. — Տուրումի լեսը. — Տարրորին աշխարհացոյցքն. — Նոսիալ ծառի մը վրայ անցուցած գիշեր մը:

Պարզ օդ մըն էր և հովը չափաւոր. վիկտորիան գրեթէ ուղղահայեցաբար 1,500 ոտք բարձրութեամբ վեր ելաւ, զոր ծանրաչափին սիւնակը 2 բթաչափէ 2 գծաչափ՝ նուազ ճընշմամբ մը նշանակեց:

Այս բարձրութեանս մէջ՝ օդու աւելի զգալի հոսանք մը զօդապարիկը դէպ 'ի հարաւային արեւմտեան կողմը տարաւ: Ի՛նչ գեղեցիկ տեսարան կը բացուէր ճանապարհորդաց աչացը առջին: Զանդիպար կղզին ամբողջ մեծութեամբն իրենց տեսութեանը կը ներկայանար, և ինչպէս ընդարձակ մակարդակագնտի մը վրայ՝ աւելի միջգ. գոյնովը դուրս կը ցատէր. դաշտերը գոյնզգոյն մանրանկար կտորներու երևոյթ կ'առնուին:

1 Գրեթէ հինգ հարիւրորդամեդր: Իւրաքանչիւր հարիւր մեդր բարձրութիւն, մէկ հարիւրորդամեդր ճնշման կը համապատասխանէ:

անտառները և ծառաստանները՝ իրր մեծ փունջք ծառոց կ'երևնային:

Կղզւոյն բնակիչքը կարծես թէ միջատք էին: Հուռուները և աղաղակները կամաց կամաց ընդարձակ մթնոլորտին մէջ մարելով, միայն նաւուն թնդանօթից հարուածները օդապարիկին ստորին գոգաւորութեանը վրայ կը թրթռային:

— Ի՛նչպէս գեղեցիկ է այդ ամենը, կանչեց ճոյ, ինքը նախ լուրթիւնը կտորելով: Սակայն իրեն պատասխան տուող մը չեղաւ: Տղքորը ծանրաչափին կրած տարբերութիւնները դիտելու զբաղած էր, նշանակելով միանգամայն իր վեր ելլելու մանրամասն տեղեկութիւնները:

Քէննըտին ուշադիր չորս դին կը նայէր և կարծես թէ աչքերը չէին բաւեր բոլորը տեսնելու:

Արևուն ճառագայթները բոցարծար ծին օգնելով, կազին ձգտումը սաստկացաւ, և վիկտորիան 2,500 ոտք բարձր ելաւ: Այն բարձրութենէն Ռիզոյիտոյր ինչպէս պզտի նաւակ մը կ'երևար, և Ափրիկիոյ ծովափը յստակ կերպով կ'որոշուէր, արեւմտեան դին փրփուրէ անհուն երիզով մը:

— Չէք խօսիր, կանչեց ճոյ:

— Կը դիտենք, պատասխանեց տղքորը, դիտակը դէպ 'ի ցամաք երկիրը ուղղելով:

— Այլ հարկ է որ խօսիմ:

— Հանգիստդ նայէ, ճոյ. որչափ կ'ուզես խօսէ:

Անոր վրայ ճոն սկսաւ ինքնիրեն անուանաստեղծութեանց զարհուրելի ցուցակ մը ստեղծել: Ո՛հերը, ահերը, վաշերը շրթանցը մէջ կը շառայէին:

Ծովուն անցքին ժամանակը տղքորը պատշաճ սեպեց ինքզինքը այս բարձրութեանը մէջ բռնել, վասն զի կրնար անով ծովեզերքին աւելի ընդարձակ տեղը դիտել. ջերմաչափն ու ծանրաչափը, որ կիսաբաց վրանին ներսը կախուած էին, անդադար իր աչքին տակն էին. ուրիշ երկրորդ ծանրաչափ մըն ալ դուրս կախուած էր, որ գիշերուան քառորդներուն պիտոր ծառայէր: